

Folkhögskole Veteranen

NR 4 2018

Tillbaka till platsen för brottet

Björn Grip

Jag besökte min gamla folkhögskola, Bona, häromveckan. Jag var med och startade skolan norr om Motala 1984 och var med och begärde skolan i likvidation 1997.

Alltsedan 1998 är skolan numera belägen i administrationshuset på gamla Motala Verkstad inne i Motala. Jag var med om flytten från Bona när skolan fanns i den gamla uppfostringsanstalten i skogarna norr om Motala, därefter lämnade jag för andra uppdrag.

På min tid kallade vi oss en marxistisk folkhögskola. Vi hade Vpk som huvudman och den tidiga rekryteringen av kursdeltagare gjordes i hela Sverige och sköttes i stor utsträckning via Ung Vänster. Vi hade knappa resurser och den gamla oljeeldade institutionsbyggnaden slukade allt mer av våra resurser. Till slut gick det inte längre. Vänsterpartiet var inte beredd att plöja ner mer pengar i skolan och Östergötlands sparbank, på väg att bli Swedbank, var då inte beredd att bevilja ytterligare lån. Konkursförvaltaren lät oss dock få en ny chans.

Bona blev en ekonomisk förening, där medlemmarna utgjordes av vänsterföreningar runt om i Sverige, med socialdemokratin i Motala, med fackliga organisationer i Östergötland och inte minst med gamla elever och personal som tecknade sig för andelar. Stadgarnas målparagraf var dock kvar i stort sett. Personalen fanns kvar och eleverna stannade.

Efterhand ändrade sig rekryteringen av deltagare. Skolan blev allt mer en skola för Motalaungdomar och i viss mån från

övriga Östergötland. Allmänna kurser fick alltmer utrymme, etableringsuppdrag och studiemotiverande förberedelsekurser har blivit rekryteringsvägar till allmän linje. Journalistik, skrivarkurser och teater har tynat bort, liksom profilkurser om marxism och ekonomisk politik. Nåja, mycket finns kvar som distanskurser.

Men Bonaandan lever vidare. Som rektor Anneli Dahlqvist formulerar det:

- Vi är en ideologisk skola i praktiken, med hjärtat till vänster. Vi tror på våra elever oavsett vad dom har i bagaget, och vi glädjer oss när de växer. Någon kursdeltagare har formulerat andan och attityden i en väggtidning - det här är den första skolan som jag tycker det är roligt att komma till. Här blir jag sedd och respekterad oavsett vem jag är.

Jag deltog i två dubbelktioner under min dag på skolan. Jag var med i Johannas kör på förmiddagen och övade julsånger tillsammans med Henning, Jennifer och Samir. Två tjugioåringar med neurologiska funktionshinder och en 35-årig flykting från Syrien men nu i Motala sedan fyra år. Johanna ledde övningarna varsamt och uppmuntrande. På eftermiddagen hade jag engelska i en allmän kurs där Vin och Fia ledde övningarna. Lektionen hölls helt på engelska. Någon deltagare fick presentera en bok han läst och andra fick berätta om sånger som berört. Engelskan, som presentationerna hölls på, var det inget fel på. Jag imponeras över ordförrådet som eleverna har. Däremot är blygheten fortfarande ett hinder vid framförandet - inte minst när det sitter en gammal farbror och lyssnar.

Jag träffar en av lärarna, Peter, i en kaffepaus. Han kom till Bona som elev i slutet på 80-talet. Efter fortsatta akade-

miska studier och F-linjen i Linköping kom han tillbaka som lärare. Han är nu en av stöttepelarna. Han berättar att han fortfarande tycker att detta är skolan i hans liv. Han gillar rektorn, som han tycker lyssnar på personalen, som satsar på digitalisering och som har rustat upp lokalerna. Det märks också att skolan har en betydligt bättre ekonomi än när han själv var elev.

Men han är bekymrad för att specialkurserna inte längre finns fysiskt på skolan. Idag har hälften av kursdeltagarna utländsk härkomst och kursutbudet består av olika allmänskurser eller preparandverksamheter.

Jag fick samma besked av rektor Anneli Dahlqvist i mitt samtal med henne.

- Vi måste hitta nya specialkurser som passar in i vår profil, säger hon. Vi har gott renommé, vi samarbetar bra med kommun och arbetsförmedling, men vi behöver ha tillbaka den kategori elever som vi hade på journalist- och teaterkurserna. Men jag har gott hopp om att vi löser detta problem, säger hon med glimten i ögat. Uppenbarligen har hon idéer i bakfickan.

Hon är också irriterad över alla enkäter i uppföljningssyfte. Jag är knappast rektor längre, säger hon.

- Du får titulera mig "enkätifyllare" numera, säger hon ironiskt. Tendensen att anpassa sig efter uppdrag och utvärderingsmallar hotar folkhögskolans frihet, menar hon.

Jag lämnar Anneli med ett leende efter det att vi varit överens om att det är rätt att tänja på de gränser som riskerar att snäva in folkhögskolans frihet. Jag reflekterar att skolan är sig lik - devisen "det är rätt att göra uppror" lever fortfarande på skolan. Jag känner igen mig.

FOLKHÖGSKOLE VETERANEN

MEDLEMSBLAD
FÖR FOLKHÖGSKOLANS
VETERANFÖRENING

www.vetfolk.dinstudio.se

Nummer 4
ÅRGÅNG 18
december 2018

Medlem i föreningen blir du genom att betala in medlemsavgiften 250 kr per år till Folkhögskolans Veteranförening plusgirokonto 400 28 34-2
Glöm inte att ange namn och adress!

Innehåll

Tillbaka till platsen för brottet	1
Vad gör en folkhögskola till en folkhögskola?	2
Den nya skolan - Tollare	3
Studieresa till Tanzania 2019	4
Folkhögskolan, demokratin och ekon i i framtiden	5
Vår gemensamma folkhögskolehistoria - del 1	6
Vi (och våra efterföljare) kan sträcka på sig	6
Perspektivbyte - från lärare till studerande på folkhögskola	7
Veteranträff på Nyköpings folkhögskola	8
Den skamliga konsten	9
#ViMåstePrata	10
Vestlunddagarna	10
Webbvibb och mobilwebb	10
Årsmöte	10
Från sidlinjen	11
Folkhögskolan 150 år i demokratis tjänst	12
Torgny Lindgren är inte ensam	12
Ett bra avgörande	12

Redaktionskommitté

Urban Lundin
urban.lundin@folkbildning.net

Clara Hyldgaard Nankler
clara.nankler@gmail.com

Tore Mellberg (layout)
tore.mellberg@folkbildning.net

Föreningens postadress (ordförande)

Folkhögskoleveteranen
c/o Björn Grip
Sturegatan 9B
614 32 Söderköping
epost
bjorgnigrip@hotmail.com
tel 070-540 95 79

Kassör
Kent Jonelind
Marielundsvägen 7
824 31 Hudiksvall
epost
kent.jonelind@gmail.com
tel 070-550 37 59

Folkhögskoleforum

Urban Lundin

Den 1 november samlades ca 360 personer från hela Folkhögskolesverige i Lärarnas Hus på Stora Essingen i Stockholm till det första Folkhögskoleforumet. Det blev många kära återseenden i korridorvrimlet när folk förflyttade sig mellan de olika seminarierna och utställarborden. Veteranföreningen

hade ett eget seminarium, som kördes i två omgångar, och också en utställning med tillhörande bokbord.

I detta nummer av Veteranen speglas några av aktiviteterna, inte på något heltäckande eller systematiskt vis. Det blir några subjektivt valda nedslag här och där.

Vad gör en folkhögskola till en folkhögskola?

Jörgen Håkansson

Avslutningen på den mäktiga dagen då historiens första Folkhögskoleforum arrangerades var en programpunkt med ovanstående rubrik.

Det blev ett värtaligt samtal kring den unika utbildningsformen folkhögskola med Thomas Nilsson, ordförande Offentligägda folkhögskolors intresseorganisation (OFI), Gerhard Holmgren, organisationschef Rörelseskolornas intresseorganisation (RIO) samt Ingela Zetterberg, ordförande Förbundet Folkhögskollärarna. Samtalsledare var Fredrik Olén, Folkhögskolornas Serviceorganisation (FSO).

Samtalsdeltagarna slog fast att skolformen vänder sig i första hand till vuxna studerande. Varje folkhögskola bestämmer själv över sitt kursutbud och sin profil och är inte bunden till centrala läroplaner. Detta gör det möjligt för de folkrörelser, ideella organisationer och landsting eller regioner som har huvudmannaskapet för skolan att sätta sin prägel på verksamheten. Ingen folkhögskola är någon annan riktigt lik.

Något som i det inre arbetet utmärker folkhögskolan är samtalet och den studerandes aktiva deltagande i studiegruppen. Folkhögskolan kännetecknas vidare av att ha tämligen små och sammanhållna studiegrupper där varje individ betraktas

som en resurs och att skolan som helhet söker vara ett särskilt samhälle där alla accepteras och blir sedda för den han eller hon är. Det fria samtalet och skapande arbetsformer ger förutsättningar för kreativitet och egen utveckling. I detta samhälle kan var och en växa och stärka sin personlighet.

De folkhögskolor som har ett internat vill ge deltagarna en social gemenskap för att söka göra folkhögskoletiden till en unik upplevelse. I samtal och diskussioner på fritiden fördjupas de kunskaper som undervisningen ger.

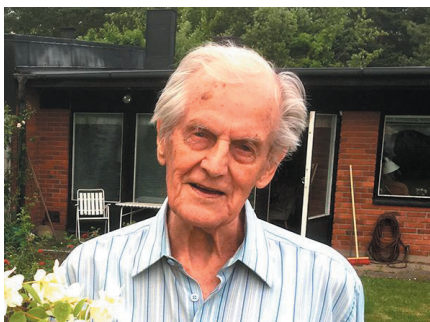
Varje folkhögskola söker genom sin verksamhet stärka och utveckla demokratin genom att lyssna och ge medansvar. Den vill bidra till att göra det möjligt för människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen och uppmuntra till intresse för att aktivt delta i politiskt, fackligt, kulturellt eller annat ideellt arbete.

Folkhögskolan vill göra det möjligt för deltagaren att möta och lära känna nya människor med olika bakgrund, erfarenheter och intressen för att vidga den enskildes perspektiv.

Dagen avslutades med det glada budskapet från arrangörerna att man aktivt vill verka för att dagens Folkhögskoleform ska följas av flera.

Den nya skolan - Tollare

Gösta Vestlund

Hela familjen trivdes på Marieborg. Vi disponerade en nästan ny villa, läraruppgiften var stimulerande och samarbetet på skolan fungerade utmärkt. Men genom min bok om *Arbetsglädjens problem* kom jag att medverka först i Arbetsledareinstitutet och sedan i SCA-koncernen i Sundsvall.

Det ordnades motvilligt genom tjänstledighet av rektor. Försöksverksamheten i Sundsvall innebar träning av de anställda i information, kommunikation och ledarfrågor. Arbetet utfördes i smågrupper, som efterhand blandades och gemensamt löste konkreta problem. Enligt både företagsledare och fackliga representanter blev resultatet mycket tillfredsställande. Vi i den lilla ledargruppen stimulerades av det löftesrika resultatet och i familjen trivdes vi gott på norra Stadsberget.

Men så med ens blev det stopp. Vår son, som var rullstolsburen, fick inte börja i skolan. Överläraren ansåg det omöjligt på grund av skolans många trappor och rekommenderade oss att sända honom till Eugeniahemmet i Stockholm. För oss var det fullständigt uteslutet att lämna honom och att för mig i all hast få ett arbete i huvudstaden verkade omöjligt. Att dessutom tvingas lämna ett så spännande arbete kändes tungt.

Några veckor senare kom den överraskande lösningen. IOGT planerade en folkhögskola på Tollare och ordföranden i skolstyrelsen, undervisningsrådet Ragnar Lund, SÖ, ringde och erbjöd mig rektorstjänsten. Anknytningen till nykter-

hetsrörelsen vållade inget problem. Jag hade varit medlem i NTO sedan 1928 och kände Ragnar Lund från ett kortare samarbete på SÖ. Nu var familjens försörjning räddad, min son kunde få en tillfredsställande undervisning. Därtill hade jag fått möjligheten att delta i utformningen av en folkhögskola. Det var ofattbart.

Mötet med styrelsen blev mycket positivt. Ingen hade direkt erfarenhet av folkhögskolan, men alla hade en översiktlig uppfattning om skolformens arbetsformer.

De framhöll att den nya folkhögskolan skulle ge eleverna en god orientering om det moderna samhället och att deras personliga förutsättningar för en insats skulle stärkas.

De ansåg det självklart att skolan skulle präglas av ett rikt liv utan alkohol och droger, men med en saklig information om dessa problem. Jag betonade, att jag delade deras önskemål och tillade att jag ville göra allt för att skolan skulle utveckla undervisningen i en humanistisk och demokratisk anda.

Den första insatsen gällde att så långt som möjligt göra skollokalerna ändamålsenliga. Jag hade fått en idé om att undervisningen blev bättre om man ordnade en face-to-face relation. Borden kunde formas så att de bildade en cirkel. Med två av styrelsens medlemmar, vice ordföranden Martin Andersson, kommunalborgmästare i Nacka och riksdagsman, samt Ivar Filling, chef för NK:s möbelfabriker, diskuterade jag idén med de runda borden. Jag väntade nervöst på deras reaktioner. Då kom vice ordförandens överraskande svar; *"Då får vi nog hämta pappskivor och klippa dem, så att vi får rätt storlek på en gång."* Så kan styrelsens inställning sammanfattas.

Så bildades ett lärarteam. Flera från Nacka gymnasium. I teamet ingick också Björn Höjer, lärare under många år och senare rektor på skolan. Riktlinjer för undervisningen

och ordningsregler formades. I samtalen väcktes snart en brännande fråga. Vilken tilltalsform skulle vi använda? Ni eller Du? För mig var det självklart. I min hemby hade vi sagt "du" till alla, men inte till de äldsta. Till farfar och farmor sade vi "Ni". Det berättades ju om bonden, som träffade kronprins Gustav vid ett högtidligt möte i Dalarna: *"Här säger vi 'du' till alla, utom till dig och far din."* "Du" använde man ju redan på alla arbetarrörelsens skolor. Så blev det också på Tollare. Det hände efter starten 1952. Det skulle dröja 13–14 år innan Bror Rexed blev "Bror" med de anställda på Medicinalstyrelsen. Och en livlig diskussion följde på flera folkhögskolor. Två år senare anordnade Sveriges Radio en diskussion mellan en äldre, högt aktad, rektor och mig. Tyvärr lyckades jag inte vinna honom för reformen!

Så genomförde vi flera åtgärder, som syftade till att samtidigt stärka både elevernas självkänsla och deras samarbetsförmåga. Och vi ville göra vårt lilla skolsamhälle till en demokrati. Efter samtal med styrelsen beslöt vi i lärarrådet att bilda en skolstämma, där en elev skulle vara ordförande, och alla vuxna, verkamma på skolan, skulle ha rösträtt. En skolnämnd med två lärare, två elever och rektor som ordförande inrättades. Skolstämmor i folkhögskolor var ingenting nytt. Många skolor anordnade tidigt fingerade stämmor för elevernas övning. Men vi avsåg att göra vår stämma beslutande i alla frågor utom de som reglerades av officiella organ eller av styrelsen. Skolnämnden skulle verkställa alla stämmans beslut.

(Elevråd liknande vår nämnd har funnits i många folkhögskolor. De bestod ofta av både lärare och elever. De hade vissa disciplinära uppgifter och kunde döma ut böter för vissa förseelser.)

Det blev en spännande tid. Jag minns särskilt den första. Några

manliga elever protesterade mot förslaget att flickor och pojkar kunde vara tillsammans på elevrummen till kl. 22. Redan det kunde inte tillåtas på många folkhögskolor. Men de protesterande pojkarna ville ändra tiden till kl. 23. Dramatiskt. Men då ingrep flera av flickorna. De ansåg det viktigt att kunna använda kvällarna till studier. Flickorna var i majoritet. Beslutet löd: kl. 22. Demokratien hade bestått provet. Flera andra brännande ämnen behandlades positivt med hänsyn till den lilla demokratins funktion. Och de elevkullar som lärt sig av starten, blev sedan en god hjälp när nya årsklasser skulle möta de demokratiska kraven. Det är inte möjligt att redo-

göra för resultatet av alla insatser. Men både styrelse, lärare och elever kunde med åren se hur samarbetet och elevengagemanget stärktes. Flera rektorer och lärare kände stark samhörighet med Tollaremodellen och byggde vidare på den.

Flera uppgifter väntade under pionjäråren. På uppdrag av SÖ ordnade skolan under många år en sexveckorskurs för ungdomsledare med deltagare från hela landet. Och skolan har alltid gett ett gott stöd till vår familjs insats för RBU (Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar). För mig blev det dessutom möjligt att utveckla verksamheten i Arbetsgivareföreningens Personaladministrativa Råd. Ett par

år genomförde vi kurser för arbetsledare i olika företag. Allt detta blev möjligt genom en helhjärtad insats av teamet på skolan.

Våren 1956 fick vi ett överraskande besök av ingen mindre än generaldirektören på SÖ, Nils Gustav Rosén. För mig blev besöket något av en chock. Jag trodde att han kom för att sätta stopp för våra diskutabla åtgärder. "Bättre att stämma i bäcken än i ån", heter det ju. Men så blev det inte. Istället fick jag under 22 år delta i utvecklingen av ett växande antal folkhögskolor av stor betydelse för tiotusentals unga i vårt land.

Studieresa till Tanzania 2019

Folkhögskolans Veteranförening och Karibu Sverige (KSA) inbjuder till en studieresa till Tanzania v 43 – 44 2019. Vi kommer att besöka flera FDC:s (Folk Development Colleges), Tanzanias variant av folkhögskola och som 1975 startade med svensk hjälp. Vid besöken kommer vi rakt in i det tanzaniska vardagslivet och får möjlighet att se och känna hur livet är i ett utvecklingsland. En möjlighet som det är svårt att få på annat sätt än att träffa våra folkhögskolevänner som finns på den andra sidan av den globala utvecklingsskalan. Givande möten garanteras.

Vi kommer även att besöka KTO (Karibu Tanzania Organisation) som arbetar för FDC:nas utveckling. Några samhällsinstitutioner som arbetar med vuxenutbildning besöker vi, och försöker på olika sätt förstå det tanzaniska samhällets sätt att fungera. Ett besök vid en nationalpark ingår. Stora chanser att möta Big Five på nära håll!

Resan vänder sig till dig med intresse för globala utvecklingsfrågor och som vill se hur det vi kallar folkbildning kan ta sig uttryck i en annan världsdel med helt andra förutsättningar. Goda chanser

till att diskutera pedagogiska utmaningar ges. En sådan här resa ger goda möjligheter att förstå vår samhällsutveckling i förhållande till den östafrikanska, varför vi är rika och varför de vi träffar inte är rika. De globala hållbarhetsmålen framstår på annat sätt här. Mål 4 och 5 i Agenda 2030 finns i KTOs/FDCs strategi.

Kostnad

Totalkostnaden är svår att exakt uppskatta idag. Vi räknar med ett pris på närmare 20 000 allt inräknat. Vi kommer att bo på mellanklasshotell/Guest Houses, med hygglig standard, ibland på en FDC. Transporter i Tanzania är inräknade. Vad som tillkommer är inträde/skatt för besök i nationalpark (ca 25 dollar) och mat vid några tillfällen. Avgift för visum, 50 dollar, kan lösas på flygplatsen, om du inte föredrar att söka direkt via nätet (www.immigration.go.tz)

Förberedelser

Inför resan kommer KSA/Veteranförbundet att ordna en förberedelseträff. Du kommer att få förlöpan- de information inför resan, tips och

praktiska råd. Reseledaren har goda kunskaper om och goda kontakter med Tanzania och KTO/FDC-världen efter flera besök.

Anmälan senast maj 2019.

Mer information ger Rikard och Ebbe, som också tar emot anmälan:

Rikard Lilljeqvist, rikard.lilljeqvist@folkbildning.net 0702 19 86 01,
Ebbe Andersson, ebbe.andersson@folkbildning.net 0705 46 48 35

Välkommen till ditt livs folkhögskolaresa!

Folkhögskolan, demokratin och ekon in i framtiden

Magnus Dahlstedt

Föredrag vid Folkhögskoleforum, Lärarnas hus, Stockholm, 1 november 2018

"Allt omkring oss befinner sig, liksom vi själva, i förändring och i rörelse och vi förändrar oss med rörelsen samtidigt som vi förändrar rörelsen. Detta är ett uttryck för vår strävan efter att ta oss själva och vår värld i besittning."

Bengt Nerman, Om erfarenheten

Folkhögskolan växte fram med drömmen om att skapa ett annat samhälle – ett samhälle bortom det då rådande. Konventionernas, hierarkiernas, lydnadens och auktoritetstrons sociala ordning.

Drömmen var att med bildningen som medel skapa ett samhälle där inte bara de besuttna har möjlighet att forma framtiden, utan också de mindre bemedlade människorna. Denna dröm byggde på demokrati och social rättvisa. Bildningen, det var medlet. Lyssnandet. Dialogen. Ömsesidiga relationer mellan jämlikar. Viljan och modet att sätta sig in i den andres situation, se världen genom den andres ögon.

Folkhögskolan föddes, byggdes, spreds och har så småningom blivit en del av en svensk bildningstradition. Folkhögskolan kom att bli en av de viktiga platser där denna dröm bit för bit har realiserats. Där också de mindre bemedlade människorna på riktigt har fått möjligheter till en "andra chans". Att starta om, sadla om, komma på spåret, starta upp eller skala upp, att utstaka bildningens resor och realisera sina drömmar. Folkhögskolan är en plats, där drömmen om att ett annat samhälle faktiskt är möjlig att skapa, fortfarande lever kvar, traderas som ett eko från det förflutna.

Folkhögskolan bär fortfarande dessa drömmar. Traditionernas makt är viktig. Kanske viktigare än på länge. För samhället idag är ett helt annat, tidsandan är inte längre densamma som den en gång varit. Det är lätt att bli nostalgisk när man tänker över hur saker och ting har

blivit som de blivit, hur de varit – och hur de kunde vara. Här tänker jag att vi har ett stort problem. Det är lätt att hamna i ett läge där tankarna om framtiden, det som kunde vara, stannar vid nuet eller – än värre – tar form utifrån fantasier om hur det varit.

I detta politiska dödläge befinner vi oss i just detta nu. Demokratin behöver inte skapas, säger man, den finns ju redan. Än så länge, i alla fall. Men vem vet vad som händer, om de krafter som blickar bakåt i tiden som ett sätt att hitta vägar in i framtiden fortsätter att vinna terräng? Och vinner terräng det gör de, just därför att andra politiska krafter under allt för lång tid ägnat sig mer åt taktiska överväganden om hur man på bästa sätt kan nå ut i mediebruset än att tänka om framtiden som en plats som inte finns – ett *u-topos*. Men som kan skapas i nuet, utifrån en vilja att överskrida den rådande sociala ordningen. Såsom vid den tid då folkhögskolan föddes.

I brist på visioner om att skapa ett annat samhälle, fortfarande byggt på idén om en levande demokrati, men med ett ombonande, socialt kitt, jämlikhet, så tar rasismens tankevärld över. Svaga ställs mot svaga. Fattigdomen blir inte problemet, utan snarare de fattiga. Förorten blir till en slags container för sociala problem, som om förortens kids vore orsak till sin egen fattigdom. Politiska krafter ropar på hårdare tag. Mot effekterna, symtomen, inte mot orsakerna.

Samtidigt ser vi hur landet faller isär. Klyftorna mellan de besuttna och de mindre bemedlade människorna ökar. Hur är det att växa upp i stadens eller landsbygdens periferier, jämfört med centrum och dess *gated communities*? I marknadens skolor, som allt mer kommit att likna just *gated communities*, mötesplatser där lika möter likar. Där elever fostras till valfrihet, till att se sig själva som maximerande sin egen nytta. Inte

Magnus Dahlstedt

minst genom att just välja, i stort och smått, här och nu, och för livet. I samhällets kasino.

Utvecklingen går åt fel håll. Vi kan inte och vi får inte låtsas om som om inget står på spel. Allt står på spel. Demokratin har *inte* nått sin ändhållplats. Demokratin är alltid i rörelse. Måste alltid vara i rörelse. Erövrar. Och erövrar på nytt. När demokratin inte längre är i rörelse, ja då är den död. Vi har ett gemensamt ansvar för att bryta mot konventionernas, hierarkiernas, lydnadens och auktoritetstrons sociala ordning, som inte alls är passé. Den har på ett sätt kommit åter.

Vi har alla ett ansvar att förvalta drömmen om att en annan värld faktiskt inte bara är möjlig att skapa. Vi måste skapa den. Och den kan bara skapas tillsammans. Folkhögskolan representerar här traditionen som säger oss att drömmen inte bara är dröm. Drömmen lever. Bildningen, det är medlet. Lyssnandet. Dialogen. De ömsesidiga relationerna mellan jämlikar. Det är de som förmår skapa solidaritet. En gemenskap som gör förändring möjlig. Driven av viljan och modet att just se världen genom den andres ögon. Ni vet det. Det är dags att också fler får veta det.

"Education is an act of love, and thus an act of courage."

Paulo Freire, Education for Critical Consciousness

Signild Håkansson har lovat bidra med några artiklar om vår gemensamma folkhögskolehistoria. Del 1 följer här nedan.

Vår gemensamma folkhögskolehistoria - del 1

Signild Håkansson

I april 2018 var jag inbjuden till en veteranträff i Göteborg. Den var förlagd till S:ta Elisabets folkhögskola, den enda av de dåvarande 154 folkhögskolorna som jag inte besökt tidigare. Jag blev firad med tårta för att jag gått i mål med mina besök, och det var riktigt trevligt, men ännu roligare var att träffa kära kollegor som jag haft mycket kontakter med genom åren.

Vid mötet diskuterades hur man skulle nå fler nya medlemmar, inte bara rektorer utan också lärare och andra vid folkhögskolorna. Mycket riktigt hade de flesta av de närvarande mångårig rektorserfarenhet. Men inte bara det. Många har också haft ett engagemang långt utanför den egna skolan. De har varit aktiva i RIO och i Landstingsskolornas Rektorsförening, i utredningar och beredningsgrupper knutna till Folkbildningsrådet, i regionala sammanhang och i huvudmannens organisationer eller som debattörer och skribenter i folkhögskolefrågor. Och det slog mig hur avgörande för folkhögskolans utveckling det varit och fortfarande är att kompetenta företrädare för skolformen tar på sig ett sådant ansvar.

Man diskuterade också om namnet på föreningen var det bästa. Ger inte begreppet veteraner associationer till det militära? Och även om vi kan vara lite ärrade, så har de krig vi utstått nog mest handlat om kamp mot okunskap och snåla statsbidrag. Men veteraner finns ju också i andra sammanhang. Som min bilintresserade bror så riktigt konstaterade, när jag nämnde att jag skulle på veteranträff: Det handlar inte om bilar, va? Något svar på vad föreningen borde heta i stället kom man dock inte fram till.

Min medverkan utgick från den översikt jag sammanställt över folkhögskolans utveckling under de 50 senaste åren. Den är en artikel i den årsskrift som Föreningen för

folkbildningsforskning gett ut 2018. Med anledning av jubileet ägnas boken uteslutande åt folkhögskolan och heter helt enkelt **Folkhögskolan 150 år**.

Det visade sig att oväntat många av deltagarna vid mötet själva varit aktiva inom folkhögskolan redan vid 100-årsjubileet. Imponerande! Kändes nästan förmåtet att komma och tala om detta ämne när jag själv kom till folkhögskolan först 1975. Å andra sidan har jag arbetat med skolformen längre fram i nutid. Tillsammans täcker vi i veteranföreningen därmed gott och väl de senaste 50 åren, som alltså utgör vår gemensamma folkhögskolehistoria. Mäktigt!

När jag fick förfrågan om att medverka i årsskriften, tyckte jag att det var angeläget att försöka bidra med en övergripande dokumentation över perioden efter 1968. Det saknades en komplett sammanställning över vilka skolor som tillkommit, när de startat och vilka organisationer som drivit dem. Men det behövdes också en redogörelse för och en analys av vad som sedan hänt med både de nya skolorna och de skolor som redan fanns för femtio år sedan och längre tillbaka. Vilka är de tydligaste utvecklingslinjerna under modern tid?

För att ta reda på fakta om vilka skolor som startat under perioden

fram till Folkbildningsrådets tillkomst fick jag gå igenom samtliga budgetpropositioner från 1968 till 1991. På Universitetsbiblioteket i Örebro fanns lyckligtvis hela serien med riksdagstryck som jag behövde. Det var faktiskt roligare än det låter att tillbringa ett antal sommark dagar med dessa i en stillsam biblioteksmiljö.

När folkhögskolan fyllde 50 år vid andra världskrigets slut fanns 52 folkhögskolor i Sverige, vid 100-årsjubileet 105 stycken och nu 2018 blev det 155. Ökningen av antalet har alltså skett i en häpnadsväckande jämn takt, med i runda tal en ny skola om året i 150 år! Än märkvärdigare är uthålligheten; de tre första är fortfarande igång och samtliga 52 som fanns för 100 år sedan är också verk samma i dag! Skolformen uppvisar en särdeles god överlevnadsförmåga. Sedan folkhögskolans tillkomst har många andra gått i graven: folkskolan, realskolan, flickskolan, yrkes skolan, fackskolan, enhetsskolan. Fler frågeställningar och slutsatser kring vår gemensamma folkhögskolehistoria återkommer jag till framöver.

Vi (och våra efterföljare) kan sträcka på sig

Urban Lundin

Folkhögskolan gör skillnad! Och inte bara för några få, utan för många. Det finns skäl att framhålla grundläggande fakta, t.ex. att det finns 155 folkhögskolor (när jag började på 70-talet fanns det 122 stycken) med cirka 32 200 deltagare i långa kurser per termin (40 % i allmän kurs och 60 % i särskilda kurser) och mer än 76 000 deltagare på korta kurser. Och inte minst! 234 100 deltagare besökte något av folkhögskolornas kulturprogram.

Perspektivbyte - från lärare till studerande på folkhögskola

Clara Hyldgaard Nankler

Solbadande kvinna, granitstaty av Lollo Funck Andersson. Ladan på Kyrkerud i bakgrunden där skulpturverkstaden finns.

En gråmulen morgon i början av januari kör jag från mitt sommartorp längs isiga grusvägar mot Årjäng. När jag närmar mig Kyrkeruds folkhögskola bryter en blek sol fram över Västra silen. På andra sidan viken ryker det från sågverket. Det känns pirrigt vid samlingen i matsalen, och jag minns att det ibland fanns deltagare som vände i backen på väg ner mot uppropet på Göteborgs folkhögskola, som var min arbetsplats i 30 år. Det är ett stort steg att ta sig hit. I synnerhet för de som är inkvarterade på internatet. "Jag är inte van att se så mycket natur", som min kurskamrat från Stockholm uttryckte saken. Också för mig var steget stort; att bli folkhögskolestuderande efter ett helt liv som lärare var inte självklart. I matsalen presenterar personalen sig, och vi som sitter vid samma bord hälsar på varandra med lite avvaktande nyfikenhet.

I *Bild och Form*-gruppen gör vi en övning som tar bort alla prestationskrav. Vi cirkulerar runt och ser varandra i ögonen samtidigt som vi ritar av varandra, utan att lyfta pennan. Så får vi en rundvandring i skolans lokaler, alla ljusa med sjöutsikt och mycket välutrustade. Vi får nyckel

till skolans alla salar som kan utnyttjas dygnet runt. Här finns cyklar och en buss att låna, det märks att skolan är till för oss! Nästa dag ger mörkret vika på min färd mot skolan. Vi gör en intervjuövning där vi ska lägga in något som är osant. Läraren i mig noterar att intervjuerna blir mer spännande att lyssna på. Vi intresserar oss för varandra. Jag blir sedd och uppmärksammas. Vilken skön känsla att få komma till lektioner förberedda av någon annan, och bara ta emot.

Så startade mina folkhögskolestudier. I början hade jag svårt att förstå att jag kunde åka till skolan utan att förbereda mig. Det tar tid att byta perspektiv. Under våren fick jag pröva på en hel massa konstnärliga tekniker och uttrycksformer: keramik, teckning, oljemålning, textil, glasfusing, skulptur, foto, diktskrivande, landart mm. Varje vecka började med krokiteckning från 8:30 till 12:00. Tufft för en nybörjare som mig, men nu gick jag ju på en konstskola.

Gruppen bestod av 12 personer mellan 19 och 67 år. De flesta i 20-årsåldern, men någon 30- och

40-åring, och så var det den 63-årige tandläkaren från Hillerød och jag. Skönt att inte vara ensam 60+are. Jag imponerades av de andras färdigheter, och kände mig rätt tafatt i början. Men som nybliven pensionär var jag här för min egen skull, och vissa tekniker gick riktigt bra. Lärarnas kompetens och förmåga att inspirera fick igång de flesta av oss. Koncentrationen och tystnaden när vi arbetade var magisk.

I mitten av februari hade vi en valfri vecka, och jag hade bett att få sitta i datasalen och lära mig ett layout program för att kunna redigera ett bokmanus. Tyvärr fanns ingen på skolan som kunde InDesign, så jag skulle själv försöka klura ut hur det fungerade. På en kafferast frågade jag en norsk skolkamrat vad hon valt denna vecka. - Kolteckning, blev svaret, och du? Jag förklarade att jag fått dispens att arbeta med InDesign i datasalen. - Det programmet har jag jobbat i 20 år med, behöver du hjälp? - Ja, hemskt gärna. Karin är utbildad typograf och blev min handledare under hela vårterminen. Tack vare henne kunde min forskning om folkhögskolans internationalisering

Clara lägger siliconform på sitt keramikoriginal *Venus från Blomskog*

paketeras på ett läsvänligt sätt. Sânt händer väl bara på en folkhögskola?

Vårterminen blev intensiv med dubbla agendor, konstkurs och färdigställande av min bok. När jag hörde att Kyrkerud skulle starta en

Skulpturkurs till hösten och att det var Ziggy, Eva Ziggy Berglund, skulptör och gästlärare från Stockholm, som skulle hålla i merparten av kursen ville jag ge mig själv chansen att fokusera bara på konst i en termin till. Det var keramik och skulptur som tilltalat mig mest av de tekniker jag provat på. Ziggy hade jag haft på en sommarkurs i betonggjutning på Kyrkerud och visste att det skulle bli bra.

Höstterminen med skulptur har snart nått sitt slut och jag förstår inte vart tiden tagit vägen. Min nuvarande grupp har en helt annan ålderssammansättning än den förra. Vi som är 60+ är i majoritet och så har vi tre yngre deltagare i 25 – 40-årsåldern. Vår grupp är känd på skolan för att vara mycket fokuserad och ha ett högt tempo och att arbeta mycket utanför skoltid. Den unga Elsa, som anslutit sig under veckans glasgjutning, verkade trött idag och konstaterade att veckan varit intensiv. Ni förstår väl vilka det är som

ger järnet? Just det, pensionärerna, som är för gamla för att ta det lugnt. Lärarna är mycket nöjda med oss. Sen är det ju något med *lusten*, när man studerar av egen *lust*, ja ni vet ju allt det där, kära läsare.

Efter ett liv på folkhögskola njuter jag av att träffa unga människor; en kontakt jag saknar som pensionär. Och att få utveckla min kreativitet är helt fantastiskt. Men allt har inte varit fantastiskt. Att låta bli att ta den invanda lärarrollen var inte helt lätt i början. Och när en svårlöst konflikt seglade upp i våras kunde jag inte bara se på. Alla gruppmedlemmar har ett ansvar för klimatet i gruppen, även jag. Den pedagogiska erfarenhetsryggsäcken finns alltid med. Tankarna på hur vi gjorde på "min" skola väckte många minnen till liv.

Jag har fått upp ögonen för att förutsättningarna på en internatskola är mycket annorlunda, liksom arbetsituationen för lärarna. Internateleverna behöver fritidsaktiviteter, och även om de studerande tar ansvar för filmklubb och samkväm så behövs ett lärarengagemang. På Kyrkerud arbetar flera lärare halvtid eftersom de är yrkesutövande konstnärer samtidigt. Man har ett stort och välrenommerat utbud av sommarkurser och akademier på distans. Det innebär marknadsföring och planering av nya kurser så gott som kontinuerligt. Dessutom noggrann schemaläggning så att de olika kurserna inte kolliderar i verkstäderna och storstädning i slutet av varje vecka. Något som deltagarna sköter efter lärarnas instruktioner. Jag har blivit rätt bra på att städa detta år. Och jag har haft egen verktygslåda för första gången i livet.

Men jag måste erkänna att det har varit lite tufft att studera på heltid. Mina sköna sovmorgnar och långsamma frukostar är ett minne blott. Att köra bil i vintermörkret när man bor i ett skogslän är som att åka på safari. Jag måste se upp för älgar och rådjur, långtradare och långa timmersläp. Under de snörika månaderna lärde jag mig vintervägskörning och tålamod med vägröjningen då jag

bor vid en glest befolkad skogsväg. Dessutom ställer min hörselnedsättning till med knasiga missförstånd ibland och gör att jag alltid måste placera mig strategiskt nära läraren. I höstas tog jag upp problemet med både kurator och klassföreståndare. Jag har förstärkning på båda öronen, men hör egentligen bara bra när gruppen är så liten att jag ser läpparna på den som talar. Skolan har lovat att undersöka möjligheten att installera hörselslinga i någon/några av salarna.

Nu när det återstår tre veckor på min kurs börjar jag förstå innebörden av ordet *separationsångest*, som jag så många gånger sett hos de studerande på Göteborgs folkhögskola. Hur ska jag klara mig utan de välutrustade verkstäderna och förlösande pedagogerna? För att inte tala om min studerandegrupp, som blivit mina vänner? Och att slippa laga mat? Vad ska jag göra med mina nyvunna kunskaper och all min lust att vara kreativ? Som tur är finns det både distanskurser och sommarkurser att fortsätta på. Jag kan verkligen rekommendera folkhögskolans veteraner att gå en kurs på folkhögskola i något ämne ni inte tidigare provat på. Det öppnar dörrar till nya världar.

Clara, som numera kan titulera sig Kyrkerudare

Veteranträff på Nyköpings folkhögskola

Tema: Folkhögskolan förr och nu

Tid: Torsdagen den 31 januari 2019 kl. 10.00-15.00.

Program:

10–12 Nyköpings folkhögskola presenteras av skolledningen och ett par av skolans veteraner

12–13 Lunch i den närbelägna NK-villan

13–15 Folkhögskolan förr och nu

- samtal om den svenska folkhögskolans utveckling under de senaste decennierna.

Kaffe/thé finns att tillgå på skolan vid dagens början och slut.

Ingen deltagaravgift. Lunch och resa bekostas av den enskilde deltagaren.

Anmälan senast 17 januari 2019 till stellan@boozon.com, telefon 070-8161658

Om du anländer med tåg – ange ankomsttid för samordning av transport från stationen (som ligger ett par km från skolan).

Alla veteraner hälsas varmt välkomna till vårterminens första träff!

Den skamliga konsten

Per-Ola Jansson

Sven Delblanc (1931-1992) var en mycket mångsidig kulturperson. Förutom att vara en av sin samtids mest framstående författare och litteraturvetare, hade Sven Delblanc även ett stort, och engagerat intresse för bildkonsten, vid sidan om allt annat som hade med KONSTEN att göra.

Jag är sedan tio år tillbaka ordförande i Delblancsällskapet. I denna lilla text har jag utgått från ett tal Sven Delblanc höll vid Konstakademins högtidssammankomst 1973, benämnt *Den Skamliga Konsten*.

Sven Delblanc hävdar där att konstens "skamlighet" härrör ur bildkonstnärernas självförakt och tvivel på sitt eget värde, och ur konstens extrema roll som handelsvara och investeringsobjekt. Samtidigt lyfts KONSTEN fram som oförutsägbar. Konstnärens avsikt har ofta ingen koppling till effekten. Det finns *"inget i politikens ambitioner som inte konsten redan anat och drömt."*

Därför grubblar Sven Delblanc över vad "estheticism" är för något. Är det en fara, eller något av konstens sanna väsen? I 70-talets kontext är begreppet ett skällsord. Konstnärlig verksamhet som inte är omedelbart uppbygglig och upplysande reduceras till *l'art pour l'art*, konst för konstens egen skull. Men för Sven Delblanc överskrider KONSTEN alltid det tidsbundna, och när varje epok går i graven finns

Picasso. Gråtande kvinna

KONSTEN alltid kvar och förmedlar en tidlös sanning om människan och den verklighet hon är nedsänkt i. Han funderar också över hur konsten har uppstått, på samma sätt som Ingmar Bergman funderade över varifrån musiken kommer. Kan det vara generiskt? En evolutionsprodukt? Hur har grottmålningarna gynnat dem som skapade dessa?

Modernismen inom bildkonsten får klä skott för sin isolering samtidigt som *"folket dricker ur den kommersialiserade masskulturens smutsade brunnar; den breda allmänhetens konstintresse exploateras av en snöd konsumentmarknad."*

Tvårt emot Bengt Nermans mer accepterande syn på den kommersiella "folkkulturen" i *Demokratins kultursyn* skrev Sven Delblanc argisinta artiklar i Arbetarbladet mot den pågående "urartningen."

Nu vill jag fortsätta med några bilder från min egen uppväxt.

Två år efter min födelse lämnade mina föräldrar ett boende i en tjänstebostad med kakelugnar, slask, vedbod och dass på gården intill järnvägsstationen i Eskilstuna, för en splitter ny tvårumslägenhet, med den tidens alla moderniteter, ägd av en allmännyttig bostadsstiftelse.

Min äldre syster har dock ofta prisat den gamla lägenhetens vackra rum i fil med höga munblåsta fönster. Min far, van vid vedeldning sedan barnsben, saknade vedhanteringen och brasorna hela sitt återstående liv.

I den nya lägenheten, där jag delade sovrum med min sju år äldre syster, återfanns under 50-talet Folkhemmets idealtypiska kännetecken: en lönearbetande, kollektivanställd far, en hemmafru, dagstidningarna Folket och Stockholmstidningen, veckotidningarna Folket i Bild, motvikten mot den s.k. kolorerade veckopressen, och Vi, som var *"tidningen som vägrade att underskatta sin läsekrets"*.

Fram till 1954 saknades bokhylla och all konstnärlig utsmyckning i

den nya lägenheten, då en livförsäkring föll ut. Den möjliggjorde inköp av en ny radio, Duxmöbler, en stringhylla, som vartefter fylldes med FIBs folkböcker och Tidens utgåvor, som *Stilla flyter Don*, som blev min första stora läsupplevelse som tonåring.

Höjdpunkten i familjens kultursatsning blev dock inköpet av ett konstverk.

Vid en vernissage, eller en utställning, i Eskilstunas vackra, nyklassicistiska konstmuseum inhandlade min far en litografi för resten av försäkringspengarna. Bildmotivet förklarades vara från Lofoten. Man skymtar isiga, snöklädda och branta berg mot ett blått hav. Fiskebåtar stävar ut i fjorden under ett livligt snöfall. Bilden är figurativ, men i en djärv och modern stil, som min far sa. Litografin sattes upp ovanför hans säng, där den vördades som en ikon. Ur den investeringen växte ett livligt konstintresse fram. Fler litografier införskaffades, och när ATP-pensionen började verka med full kraft köptes även två oljestilleben in i en konsthandel i Stockholm. Efter pensioneringen besökte min far och jag tillsammans både Louvren och Bollhuset i Paris, Tate Britain i London, och alla konstmuseerna i Stockholm. Folkrorelsernas gemensamma satsning på Konstfrämjandet spelade, vad jag förstår, en viktig roll i att göra det möjligt för samhällets låginkomsttagare att tillgodo-göra sig, eller konsumera, god konst.

Mina föräldrar deltog aldrig i någon studiecirkel, däremot lånade de böcker i det nya folkbiblioteket, som tillkom i stadsdelen under 50-talet.

Sven Delblancs högtidstal kan bäst läsas som del i denna kontext. Folkhemmets utopiska ambitioner kommer att vittra bort, men kulturskapandet och därmed konsten kommer att bestå. Min fars kärlek till Lofotenlitografin gjorde honom inte främst till en bättre socialdemokrat, men gav honom kanske, som Bengt Göransson påstår i ett omskrivet

Fortsättning på nästa sida

Fortsättning från föregående sida

anförande, ”inte stundens upplevelse /.../ inte trösten som ska hjälpa oss att uthärda världen /.../, men det är inte syftet. I stället är kulturen källan till djupa, subjektiva insikter som skapar ett engagemang, som är lika med samhällsdeltagande och demokrati.”

Eller som Sven Delblanc uttrycker det i programbladet till dramatiseringen av *Kastrater*¹ som gavs på Dramaten: ”Jag har inget program att komma med!

Detta är en labyrinth i en fransk barock-trädgård, där lustvandrarerna kan gå vilse eller finna sin väg på eget bevåg. Kanske är det en diamant som Farinelli² bär på handen, kanske är det ett stycke slipat glas. Jag vet inte. Kanske är det sånt som kallas esteticism.”

1. Roman från 1975 av Sven Delblanc som gestaltar konstens villkor.

2. Den mest kände kastratsångaren (1705-1782).

#ViMåstePrata

Urban Lundin

Kanske de flesta av Veteranens läsare var väl bekanta med #ViMåstePrata. Men för egen del får jag erkänna att jag bara hade en vag uppfattning om den här viktiga företeelsen.

#ViMåstePrata är bildat till försvar för demokratin. De menar att demokrati är i fara. Högerpopulismen vinner mark både i Sverige och internationellt. Hat, hot och intolerans tar mer och mer plats i det offentliga samtalet och grupper ställs mot grupper. #ViMåstePrata vill skapa möten för gemensamma samtal om det samhälle vi vill leva i.

Bakom initiativet står ett antal engagerade privatpersoner, däribland Hédi Fried, som själv överlevt nazisternas koncentrationsläger, samt studieförbunden – de tio studieförbundens intresseorganisation, Sveriges Folkhögskolor, Folkets Hus & Parker och Riksteatern. Initiativet är partipolitiskt och religiöst obundet och utgår från en värdegrund om alla människors lika värde. Satsningen omfattar bland annat en bok, föreläsningar och studiecirklar.

I en särskild satsning för att stärka demokratin har regeringen beslutat tillföra 4,4 miljoner kronor till folkbildningen.

- Det är på allvar nu, säger folkbildningsminister Anna Ekström. När demokratiska möten störs, deltagare hotas och lokala förtroendevalda hoppar av sina uppdrag efter hot mot dem och deras familjer, då måste vi mobilisera den överväldigande majoritet av befolkningen som vill ha ett öppet och demokratiskt samhälle till försvar för demokratin.

Folkbildningsrådets styrelse har

beslutat att fördela de 4,4 miljonerna till sju olika projekt för arbetet med att stärka demokratin i Sverige. #ViMåstePrata är ett av dessa projekt.

Tack vare stödet kan #ViMåstePrata fortsätta att stärka folkbildningens demokratiarbete under 2019. Det blir åtta regionala konferenser, en stärkt demokratilärbank, det digitala dialogforumet *Sverigepratar* och samtalsmaterial kring demokrati.

#ViMåstePrata erbjuder Boken **Handbok för demokrater**. Den har tagits fram av ett tjugotal författare, bland andra Hédi Fried, Ola Larsmo, Antje Jackelén, Göran Greider, Mohammad Fazlhashemi och Gellert Tamas. Boken kan fungera som studiematerial för de träffar och samtal som arrangeras runt om i Sverige.

Den har sålts i nästan 10 000 exemplar. Skaffa den du också! Beställ boken av: sofia.cecioni@nok.se

Demokratitalare

Folkhögskolorna och studieförbunden får tillgång till en namnkunnig föreläsarbank som innehåller över 130 demokratitalare. Dessa har anmält sitt intresse för att besöka folkhögskolor och studieförbund och möta deltagare eller inbjuda allmänhet för att samtala och diskutera kring demokratiska värden.

Det finns inga begränsningar för hur många tillfällen en enskild folkhögskola kan anordna #ViMåstePrata-arrangemang. Det går alldeles utmärkt att boka flera demokratitalare vid ett eller flera olika tillfällen. Ju fler dess bättre!

Sann demokrati – en utopi?

Vi har sett den svenska demokratin som ohotad och självklar. Med ökad individualisering sker idag en försvagning av det kollektiva medborgerliga engagemang. Nyliberala och populistiska rörelser med enkla lösningar växer sig starka och skapar motsättningar mellan människor och grupper. Klyftorna ökar och ojämlikheten breder ut sig.

Så introducerar arrangörerna för **Vestlunddagarna** programmet för 2019. De äger rum 14-15 mars på Tollare folkhögskola.

Uppgifter om program, kostnader och anmälningsförfarande hittar du på www.vestlunddagarna.org.

Sista anmälningsdag är den 1 februari 2019.

Webbvibb och mobilwebb

Urban Lundin

Folkhögskolan har tagit ännu ett steg in i den digitala världen. Vid ankomsten till Folkhögskoleforum registrerade vi oss via det SMS alla deltagare fått. Och där fanns också en länk till en personlig mobilwebb, där vi kunde få uppgifter om bl.a. alla anmälda deltagare, vilka seminarier vi valt, program för dagen och annat smått och gott.

Vi seniorer kan nog av och till känna oss främmande inför allt detta. Men jag tror att det bara finns en sak att göra: Gilla läget. För det finns mycket att vinna med hjälp av de nya redskapen.

Årsmöte

Nu är det klart med årsmöte för Folkhögskolan veteranförening.

Tid: 22-23 maj 2019

Plats: Liljeholmens folkhögskola

Program kommer i marsnumret, på hemsidan och på Facebook.

Skriv in i kalendern!

Stewe Claeson har under flera år roat och oroat Veteranens läsare med sina drömmar om folkhögskolan. I förra numret berättade han själv varför han ansåg tiden mogen att skruva på locket till bläckhornet. Men vi kommer att få del av lite Stewe-funderingar också i fortsättningen under rubriken **Från sidlinjen**. Här kommer en första spaning!

Från sidlinjen

Stewe Claeson

(1). Orwells nyspråk återkommer, eller?

Jag har under flera år roat mig med att läsa de nordiska folkhögskolornas hemsidor. Inte minst språkbruket intresserar mig, av själv-

klara skäl för en författare, men också hur skolorna försöker framställa sig, inte minst hur de försöker få de underligaste verksamheter att se ut som om de hörde till det som historiskt sett varit folkhögskola. Hur man låtsas att de märkligaste nya inslag, som entydigt i själva verket visar på skolornas önskan att vara till lags, uppfylla huvudmannens outtalade önskningar eller skamlöst uttalade krav, eller att helt enkelt tjäna pengar... Jag har letat efter skolornas förhållande till gamla grundvärderingar. Ett påfallande inslag är hur jobbigt man haft att få yrkesutbildning och behörighetsgivande vuxenutbildning, till och med "betyg", att rimma med det gamla frivilliga folkbildningsarbetet.

Men så finns det något mer. Det har med vad en del begrepp skall tänkas innehålla, vad vissa begrepp *får* eller *kan* inbegripa.

Kommer ni håg Orwells gamla bok med framtidskildringen och det nya språket: *krig är fred, okunnighet är styrka*, och annat? Den tänktes faktiskt utspelas vid en tid som redan ligger ett tredjedels århundrade bakom oss. Jag har dock under lång tid kunnat konstatera att uttryck som vi alltid använt, och vars innebörd vi väl känt till, har ändrats – fast aldrig innehållet, aldrig det orden syftar på; ungefär som när hederliga gamla städerskor plötsligt blev lokalvårdare och sedan hygienexperter. Vad de än kallades var det samma skit att ta efter tanklösa unga i folkhögskolekorridorerna, samma kvarlämnade koppar i fönstersmygarna att bära tillbaka till köket och samma taylor av alla de kulörer där lärarna skrivit sitt eviga

meddelande till städet: "Låt stå!" Och när mina barnbarns kompisar idag talar om "compact living" som något häftigt, väldigt modernt och riktigt coolt, då brukar jag påpeka att det på svenska heter "trångboddhet", och jag får den där misstänksamma blicken tillbaka, den som säger att man förmodligen hör till juraepoken, eller, eftersom vi verkade i skolvärlden: kritperioden. Det är konstigt att ordet "folkhögskola" får vara kvar... Jänkarna kallar idag sedvanlig gammal tortyr för "enhanced interrogation".

När jag suttit stilla ett slag tänker jag, så här från sidlinjen, att dessa ordbyten är livsfarliga, ungefär som när det gamla högerpartiet blev moderata samlingspartiet och för alltid ändrade möjligheten för alla andra att använda ordet moderat på korrekt vis. En bra amerikansk författare ondgör sig över ordet Homeland. Hon menar att det ordet betyder en förändring till det värre i USA. Mina indianvänner roade sig häromåret med att tillverka en tröja med ett antal indiankrigare på och den tryckta texten: *Homeland security since 1492*.

Men det är inte alltid lika roligt! Eftersom jag ju, som jag tidigare skrivit här i Veteranen, inte längre är en som ombeds sätta i sjön nya häftiga kurser, så är det egentligen lite magstarkt att överhuvudtaget ha åsikter om dagens verksamheter. Detta är ett klassiskt problem. Man är mitt uppe i något som är som man tycker en stark och viktig verksamhet och så dyker det upp någon stofil som rynkar på näsan och säger "så var det inte på trettioalet, på åttioalet, eller så var det minsann inte när folkhögskolan drog igång!" Därför skall jag begränsa mig till att kommentera bara en av de säkert hundra hemsidorna jag lusläst.

Denna skola skriver, alldeles i början av sin presentation: "Vårt arbete bygger vidare på anrika folkbildningsideal som sedan lång tid har präglat svensk demokratisk samhällsutveckling." Det

"Extraordinary Rendition /- - / that newly invented euphemism for the U.S. act of exporting prisoners to other countries to be tortured. /- - /"

Eleanor Wilner (APR, #2/2016)

låter betryggande, men rubriken till detta är: "En renässans inom svensk folkbildning."

Det är ordet **renässans** som gör mig verkligen misstänksam – eller är jag utsatt för ett av de Orwellska nyorden? Om jag skall förstå ordet i dess vanliga mening skulle det betyda att vi här hade att göra med en skola som återvänt till de grundläggande värderingarna och de ursprungliga bildningsidéerna. Därför blir jag verkligen oroad när jag ser vad man erbjuder som hela terminskurser (med stöd av skattemedel avsedda för allmän folkbildning): "Koranstudier. Kursen är utformad för elever som vill lära sig att läsa koranen på arabiska. Målet är att eleven ska förstå och uttala det arabiska alfabetet med hjälp av en steg för steg-metod, och med vägledning av en kvalificerad koranlärare. Vid uppnått mål kan eleven fortsätta sina studier av grunderna inom tajweed och koranrecitering."

Alldeles bortsett från att jag under hela mitt folkhögskoleliv störs av bibelstudier i folkbildningen är det något med den här långa kursen som får mig att verkligen fundera. Jag blir tvungen att se efter vad det där tajweed betyder: och får lära mig att det är ett arabiskt ord, det refererar till korrekt uttal av korantext, och är uppenbarligen något som muhammedanismen kräver av sina anhängare. I klartext har vi en svensk folkhögskola som under studierna bara sysslar med att få dagens unga elever att leva upp till gamla föreställningar om vikten av, av vad? Av att uttala rätt. Annars?

Jag tycker nog att Kista folkhögskola, om man verkligen vill tänka i **renässans**-termer, bör erinra sig vad den gamle Grundtvig gång efter annan uttryckte (och det gäller alltså all trosutbildning i folkhögskolan!) – och jag citerar från ett föredrag han höll för folkhögskoleelever i november 1865: "Christendommen, den er i sig selv slet ingen Skolesag".

TRO er ikke en skolesag. Basta!

Folkhögskolan 150 år i demokratins tjänst

Björn Grip

Veteranföreningens eget seminarium var välbesökt, ca 50 personer vid vartdera tillfället. Här följer några korta axplock ur de tre medverkandes föredragningar.

Kerstin Mustel gjorde några nedslag i historien. Hon framhävde folkhögskolans bidrag till demokratisering genom:

- **tillgänglighet** för grupper som annars inte haft möjlighet till studier
- **att utgöra mötesplats** för samtal om samhället och de möjligheter som öppnat sig för nya grupper av nya medborgare
- **likvärdighet**. Folkhögskolans tradition och kultur att möta människor, oavsett roll som studiedeltagare, lärare, servicepersonal eller rektor
- hjälp till att **öka förmågan att uttrycka sina åsikter** och argumentera för detta med utgångspunkt från förvärvade kunskaper
- **aktivism**. Folkhögskolans tradition att uppmuntra aktivitet och organisering

Lena Hjelm-Wallén tog upp hoten mot demokratin och nämnde som några orsaker tre företeelser i dagens samhälle:

- tendensen att **urholka medborgarperspektivet** och ersätta detta med kundperspektiv
 - tendensen att **urholka en relativ jämlikhet** och i stället skapa allt större klyftor
 - flyktingströmmarna, som skapar **flyktinghat** och rop på starka ledare
- Folkhögskolan har en miljö som stimulerar demokratiskt förhållningssätt och har en kultur som får människor att växa. Folkhögskolans demokratifostran och uppmuntran av aktivt medborgarskap har varit och är fortfarande en fyrbåk och en motkraft till antidemokratiska tendenser. Hon avslutade med att prisa folkhögskolans undervisning som stärker individen, ger självförtroende genom bildning, och uppmuntrar dagens aktiva på folkhögskolan att organisera sig fackligt och politiskt samt stödjer och stimulerar eleverna i samma strävan.
- Under rubriken **Folkhögskolan, demokratin och ekonin i framtiden** höll forskaren **Magnus Dahlstedt** ett berörande föredrag. Läs om detta på annan plats i tidningen!

Ett bra avgörande

Kent Jonelind

Forum är, som bekant, en domstol eller ett ställe där frågor ska avgöras. I vårt fall gällde det att göra Folkhögskolans Veteranförening mera känd i folkhögskolevärlden. Så när vi hörde att det skulle finnas utrymme för utställningar på Folkhögskoleforum gav vår ordförande Björn Grip mig i uppdrag att planera för en sådan.

Lyckligtvis hade vår redaktör Urban Lundin börjat att skissa på en **informationsbroschyr**. Med den som utgångspunkt tillverkade jag affischer. Det blev sammanlagt ett tiotal i A3-format, som visade föreningens syfte, historia, aktiviteter och vilka informationskanaler vi har med hemsida, Facebook-sida och tidning. Även fanns förteckning med över medlemmarna i den första och i den nuvarande styrelsen.

Till försäljning hade vi böckerna **Folkhögskolan 150 år** och **Folkhögskoleminnen med delarna I, II och III**. Vi hade också jubileumsskriften **Folkhögskolans Veteranförening 10 år**. Dessutom hade redaktören tagit med sig ett axplock av vår tidning **Folkhögskoleveteranen**.

Vår monter var i anslutning till entrén och i stället för att ha skärmar fick vi fylla väggen med affischerna. Det behövdes två borbord och två stolar för oss funktionärer.

I stort sett hela tiden strömmade deltagare förbi våra bord, fångades in i samtal med oss veteraner och fick lära känna föreningen och våra verksamheter. Inte minst de nyare och kanske yngre folkhögskollärarna var intresserade av "hur det var förr" på deras skola eller inom skolformen i allmänhet. De flesta av oss veteraner har ju själva jobbat på flera skolor och kände till en mängd andra skolor, som vi besökt under vår aktiva tid.

I programmet fanns inlagda pauser och mingeltid, så intensiva samtal och försäljning av våra böcker gav oss fullt upp att göra samt en viss intäkt i föreningskassan. Helt säkert är att många nu känner till vår förening och förhoppningsvis kan bidra till rekrytering av nya föreningsmedlemmar.

P.S! Som kassör såg jag med glädje också att vi behöver betala deltagaravgiften om 800 kronor för endast en av våra åtta deltagare eftersom sju av oss var medverkande i seminarier eller fungerade som reporter eller utställare. D.S.

Torgny Lindgren är inte ensam

Urban Lundin

Vår fackliga ordförande Ingela Zetterberg har gjort det. Och vår minister, Anna Ekström, har gjort det. Och säkert många, många fler. Gjort vadå? Jo, suttit under bordet och lyssnat när de vuxna samtalat.

I ett bejublat anförande på Folkhögskoleforum berättade Anna Ekström om sin egen bildningsresa. Och den började någonstans där, när hon med en kudde under armen smög in under bordet och lade sig tillrätta för att lyssna till när mamma samtalade med sina "kollegor", hemmafruarna.

Hon gav exempel på händelser som präglat hennes liv. Roligast var nog när Stefan Löfven ringde och frågade om hon kunde tänka sig att bli minister. Eftersom det stod "hemligt nummer" på mobilens skärm, sade hon inte ja

direkt. Det kunde ju vara någon som skojade med henne! Så istället frågade hon om hon kunde få ringa tillbaka. Men det var Stefan! Och efter det var det inga bekymmer. Hon tackade ja, för som hon sade:

"Det här är inte en tid när man säger nej".

Regeringen har gett medel till en 30 %-ig utbyggnad av folkhögskolan, och Anna var mycket nöjd med det gavs folkhögskolan gett. Hon höjde verkligen vår skolform till skyarna.

Jag råkade på Anna när hon precis skulle lämna lokalerna. Då gjorde jag avkall på den journalistiska objektiviteten, och sade till henne:

"Det är väldigt lätt att älska dig. Och det gör jag!"